

«Latviešu Avīzēm» – 190

Autors: LĀSMA ĢĪBIETE

Datums: 13.11.2012

Izdevums: Zemgales Ziņas

Rubrika: Vēsture

Garus gadu desmitus latviešu zemnieku mājās nekas netika gaidīts vairāk kā pastnieks ar laikraksta «Latweeschu Awises» jaunāko numuru.

Žurnālistikas vēsturē šim preses izdevumam ir ļoti nozīmīga vieta: tas ir visilgāko laika posmu (93 gadus) izdots laikraksts latviešu valodā, turklāt šis rekords palicis nepārspēts pat līdz mūsdienām. Ar 1822. gadu, kad Jelgavā iespieda pirmos «Latviešu Avīžu» numurus, laikraksts iznāca reizi nedēļā, no 1901. gada – divas reizes, no 1911. gada – jau trīs, bet no 1913. gada – katru dienu. 1915. gadā tika izdots «Latviešu Avīžu» pēdējais numurs.

Lestenes mācītāja nopelns

Cilvēks, kuram piederēja ideja izdot pirmo avīzi latviešu valodā – latviešu avīzniecības dibinātājs –, ir Jelgavas akadēmiskās ģimnāzijas pasniedzēja dēls vācu izcelsmes garīdznieks Kārlis Frīdrihs Vatsons (1777 – 1826). Lestenes mācītājs lielā mērā salīdzināms ar Garlību Helvigu Merķeli, jo arī viņš bija latviešu draugs, kurš mūsu tautā saskatīja lielu potenciālu, kā arī norādīja uz latviešu radniecību ar lietuviešiem un slāviem. Mācītājs K.F.Vatsons regulāri uzstājās ar priekšlasījumiem Kurzemes Literatūras un mākslas biedrībā, kas uzskatāma par pirmo sabiedrisko organizāciju Baltijas provincēs. Tās darbības mērķis bija «iepazīstināt sabiedrību ar ikdienai derīgiem izgudrojumiem un atklājumiem un cīnīties pret kaitīgiem aizspriedumiem» (citāts no biedrības statūtiem). Viens no Lestenes mācītāja priekšlasījumu tematiem bija latviešu garīgās attīstības veicināšana. Lai savas idejas realizētu dzīvē, garīdznieks 1816. gadā latviešu bērnu vajadzībām sagatavoja lasāmo grāmatu, kurai tematus izvēlējās no mūsu tautiešu dzīves, savukārt gadu vēlāk kopā ar Kēleru un Fogtu iztulkoja Kurzemes zemnieku likumus.

Lielākais Lestenes mācītāja nopelns ir tas, ka Jelgavas spiestuvē «J.Štefenhāgens un dēls» 1822. gadā sāka izdot pirmo latviešu laikrakstu «Latviešu Avīzes». K.F.Vatsons bija uzņēmies ļoti atbildīgu uzdevumu: lai izdevums vispār varētu iznākt, viņam bija jā rūpējas gan par līdzekļiem, gan par laikraksta saturu, kā arī gandrīz ik nedēļas jā mēro piecu jūdžu ceļš no Lestenes līdz Jelgavai un atpakaļ.

Jau «Latviešu Avīžu» pirmajā numurā tika izklāstīti tās izdevēju mērķi: «Mēs gribam latviešu zināšanas vairot, dažas ziņas no klātenes un tālenes atvezdami, dažu labu padomu dodami, dažas gudrības izpaudēdami, ir brīžam pasmiedamies, ko labu mācīt un tā, cik spēdami, piepalīdzēdami pie arāju ļaužu prāta cilāšanas un labklāšanas (.). Latviešu tautu un latviešu valodu no sirds mīļojam.»

Pēc mācītāja K.F.Vatsona nāves «Latviešu Avīzes» kļuva daudz neinteresantākas, neizteiksmīgākas, savukārt laikā, kad laikraksta redaktors bija mācītājs Rūdolfs Šulcs, tās pārtapa par vācu garīdzniecības izdevumu ar pretējiem mērķiem, nekā tie bija izdevuma dibinātājam.

Raibu raibi rakstītāji

Pirmo «Latviešu Avīžu» numuros publicēto rakstu autori galvenokārt bija vācu mācītāji, bet 19. gadsimta trīsdesmitajos un četrdesmitajos gados pārsvaru guva latviešu tautības autori. Slavenākie no tiem ir Neredzīgais Indriķis, Ansis Leitāns, Ansis Līventāls, Ernests Dinsbergs, vēlāk arī Augusts Saulietis un Jēkabs Janševskis. Kad redakcijai pievienojās A.Saulietis un J.Janševskis, laikraksta abonētu skaits strauji auga.

«Latviešu Avīžu» pirmajos izdošanas gados visaktīvākais rakstītājs bija tās redaktors. Jāpiebilst, ka darbība redakcijā nebija K.F.Vatsona maizes darbs, bet gan sirdij tīkama aizraušanās. Mācītājs sagatavoja apjomīgus materiālus, piemēram, četru gadagājumu garumā 28 turpinājumos tika publicēts viņa apraksts «Kurzeme», kur vēstīts par dažādām saimnieciskām un ģeogrāfiskām lietām: teritorijas lielumu, administratīvo iedalījumu, pilsētām, iedzīvotājiem, pārvaldi, augsnes auglību un izmantojumu utt. Viņš bija pārliecināts, ka lasītājiem vispirms labi jāiepazīst pašiem sava dzimtene un tikai tad citas valstis. Iespējams, sava kolēģa K.F.Vatsona ietekmē arī citi garīdznieki sāka publicēt līdzīgus aprakstus. Mācītājs Konrāds Šulcs laikrakstam sagatavoja materiālu «No Daugavas».

Tā kā ikviena laikraksta uzdevums vispirms ir informēt lasītājus, «Latviešu Avīžu» titullappusē pārsvarā publicēja pavēles un rīkojumus, kas zemniekiem būtu jāzina. Savukārt, lai ziņotu par to, kas notiek citās zemēs, tika izveidotas atsevišķas sadaļas «Iekš Vāczemes avīzēm lasa» un «Krievu avīzēs». Katrā laikraksta numurā bija arī kaut kas no beletristikas jeb prozas daiļdarbiem.

Laikraksta saturs informatīvāks kļuva 20. gadsimta sākumā, kad to izdeva trīs reizes nedēļā, bet vēl vairāk, kad «Latviešu Avīzes» sāka iznākt katru dienu. Šis posms gan nebija ilgs, tikai divus gadus, jo sākās Pirmais pasaules karš, un 1915. gadā laikrakstu slēdza.